

Attitudes Towards Older Adults and Aging in Iran: A Scoping Review

Mobina Khanaghahi¹
 Zahedeh Khoshnazar²
 Soma Mohammadi-Sarab³
 Fatemeh Hashemi Dezzaki¹
 Parisa Hosseini Koukamari⁴

¹ MSc in Geriatric Health, Student Research Committee, Department of Public Health, School of Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

² MSc Student in Epidemiology, Student Research Committee, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

³ PhD Student in Gerontology, Department of Geriatric Health, School of Behavioral Sciences and Mental Health, Tehran Institute of Psychiatry, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁴ Assistant Professor, Department of Public Health, Social Determinants of Health Research Center, Saveh University of Medical Sciences, Saveh, Iran

(Received July 25, 2026; Accepted September 21, 2026)

Abstract

Background and purpose: Iran is rapidly aging. Understanding attitudes toward older adults is important for health policies, age-friendly environments, and intergenerational solidarity. Attitudes toward aging reflect cultural norms, social expectations, individual experiences, and structural factors. Evidence on these attitudes is fragmented and heterogeneous. This scoping review examined attitudes toward older adults in Iran and identified patterns, methodological gaps, and priorities for future research.

Materials and methods: This scoping review was conducted in accordance with the Arksey and O'Malley framework and PRISMA-ScR guidelines. A literature search was conducted in June 2026 in PubMed, Scopus, SID, and Magiran without restrictions on publication date or language. A Google Scholar search was conducted as a supplement. Two researchers screened titles, abstracts, and full texts. Studies were selected based on predefined inclusion and exclusion criteria, and data were extracted by two reviewers using a standardized form.

Results: Of 11,014 records, 27 studies were included. Most studies were cross-sectional, and one was qualitative. Study populations included older adults, the general public, healthcare workers, and medical students. General public attitudes ranged from neutral to relatively positive and were influenced by cultural norms, generational differences, and interactions with older adults. Among older adults, hope, social support, and life satisfaction were associated with positive attitudes. Healthcare workers and medical students had neutral to positive attitudes; however, limited knowledge of gerontology was identified as a challenge. Age, education, social support, and interaction with older adults were key factors. Methodological heterogeneity, inconsistent use of validated instruments, and a lack of qualitative research were evident.

Conclusion: Attitudes toward aging in Iran are shaped by the interplay of individual, social, and cultural factors. The predominance of quantitative studies and lack of qualitative research highlight a gap in understanding the lived experiences of older adults. Strengthening gerontology education, developing appropriate interventions, and investing in qualitative research are essential to support inclusive aging policies and improve the well-being of older adults in Iran.

Keywords: attitudes, older adults, aging, Iran, scoping review, gerontology, public health

J Mazandaran Univ Med Sci 2026; 36 (261): 247-259 (Persian).

Corresponding Author: Parisa Hosseini Koukamari - Social Determinants of Health Research Center, Saveh University of Medical Sciences (E-mail: p.hosseini@gmail.com)

نگرش به سالمندان و روند سالمندی در ایران: یک مرور دامنه‌ای

مبینا خانقائی^۱
زاهده خوش نظر^۲
سوما محمدی سراب^۳
فاطمه هاشمی دزکی^۱
پریسا حسینی کوکمری^۴

چکیده

سابقه و هدف: ایران با سرعت در حال پیر شدن است. درک نگرش اجتماعی به سالمندان برای سیاست‌های سلامت، محیط‌های دوستدار سالمند و همبستگی بین‌نسلی حیاتی است. نگرش به سالمندی تحت تأثیر هنجارهای فرهنگی، انتظارات اجتماعی، تجربیات فردی و عوامل ساختاری شکل می‌گیرد. با وجود اهمیت، شواهد موجود پراکنده و ناهمگن هستند. این مرور دامنه‌ای با هدف بررسی نگرش به سالمندان در ایران، شناسایی الگوها، شکاف‌های روش‌شناختی و اولویت‌های پژوهش آینده، انجام پذیرفت.

مواد و روش‌ها: این مرور دامنه‌ای بر اساس چارچوب آرکسی و اومالی و راهنمای PRISMA-Scr انجام شد. جستجو در ژوئن ۲۰۲۶ در Magiran، SID، Scopus، PubMed بدون محدودیت زمانی و زبانی انجام گرفت. جستجوی دستی Google Scholar به عنوان مکمل انجام شد. دو پژوهشگر مستقل عناوین، چکیده‌ها و متن کامل مقالات را غربالگری کردند. مطالعات بر اساس معیارهای ورود و خروج انتخاب و داده‌ها با استفاده از فرم استاندارد توسط دو مرورگر مستقل استخراج شد.

یافته‌ها: از ۱۱۰۱۴ رکورد، ۲۷ مطالعه وارد شدند. اغلب مطالعات مقطعی توصیفی و تنها یک مطالعه کیفی بود. جمعیت‌ها شامل سالمندان، عموم، کارکنان سلامت، دانشجویان پزشکی بودند. نگرش عموم از خنثی تا نسبتاً مثبت و متأثر از هنجارهای فرهنگی، تفاوت نسلی و تعامل با سالمندان بود. در سالمندان، امید، حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی با نگرش مثبت همراه بود. کارکنان سلامت و دانشجویان پزشکی نگرش خنثی تا مثبت داشتند، اما دانش محدود سالمندشناسی چالش بود. سن، تحصیلات، حمایت اجتماعی و تعامل با سالمندان عوامل اصلی بودند. ناهمگونی روش‌شناختی، استفاده ناهم‌انگ از ابزارهای معتبر و کمبود پژوهش کیفی نیز مشهود بود.

استنتاج: نگرش به سالمندی در ایران حاصل تعامل عوامل فردی، اجتماعی و فرهنگی است. غلبه مطالعات کمی و نبود پژوهش کیفی، شکاف در درک تجربیات زیسته را نشان می‌دهد. تقویت آموزش سالمندشناسی، مداخلات متناسب با فرهنگ و سرمایه‌گذاری در پژوهش کیفی برای حمایت از سیاست‌های فراگیر سالمندی و بهبود رفاه سالمندان ایران ضروری است.

واژه‌های کلیدی: نگرش‌ها، سالمندان، پیری، ایران، مرور دامنه‌ای، سالمندشناسی، سلامت عمومی

E-mail: p.hosseini@gmail.com

مؤلف مسئول: پریسا حسینی کوکمری- ساوه، دانشکده علوم پزشکی ساوه

۱. کارشناس ارشد سلامت سالمندی، کمیته تحقیقات دانشجویی، گروه بهداشت عمومی، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۲. دانشجوی کارشناس ارشد اپیدمیولوژی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. دانشجوی دکترای سالمندشناسی، گروه سلامت سالمندی، دانشکده علوم رفتاری و سلامت روان، انستیتو روانپزشکی تهران، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران

۴. استادیار گروه بهداشت عمومی، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشکده علوم پزشکی ساوه، ساوه، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۵/۳ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۴۰۵/۵/۱۱ تاریخ تصویب: ۱۴۰۵/۶/۳۰

مقدمه

افزایش امید به زندگی و کاهش نرخ باروری در دهه‌های اخیر، ساختار سنی جمعیت جهان را تغییر داد و سالمندی جمعیت را به یکی از مهم‌ترین تحولات جمعیت شناختی قرن بیست و یکم تبدیل کرده است (۱). ۲. بر اساس گزارش سازمان جهانی بهداشت، تا سال ۲۰۵۰ بیش از دو میلیارد نفر در جهان بالای ۶۰ سال خواهند بود و این روند پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و سلامت قابل توجهی خواهد داشت (۱، ۳). این تغییر، ساختار نظام‌های مراقبتی، رفاهی و اقتصادی را دگرگون کرده و توجه به نگرش‌ها و برداشت‌های فردی و اجتماعی از سالمندی را ضروری می‌سازد (۴).

در کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران، این گذار جمعیتی با سرعت قابل توجهی در حال وقوع است و پیش‌بینی می‌شود سهم سالمندان در دهه‌های آینده افزایش چشمگیری یابد (۲، ۴). در این شرایط، شناخت نگرش جامعه و گروه‌های مرتبط با سالمندی، از جمله سالمندان، خانواده‌ها و ارائه‌دهندگان خدمات، می‌تواند در برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و طراحی مداخلات مرتبط با سالمندی سالم و فعال مؤثر باشد (۵).

نگرش نسبت به سالمندان و روند سالمندی مفهومی چند بعدی شامل ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری است و می‌تواند بر تعاملات بین‌نسلی، کیفیت خدمات سلامت و رفاه روانی و اجتماعی سالمندان تأثیر بگذارد (۶، ۷). نگرش‌های منفی می‌توانند زمینه‌ساز سن‌گرایی و تبعیض سنی شوند، در حالی که نگرش‌های مثبت به تعاملات سازنده، پذیرش فرآیند سالمندی و مشارکت اجتماعی سالمندان کمک می‌کنند (۸، ۹). این نگرش‌ها تحت تأثیر عوامل فردی، اجتماعی، فرهنگی و حرفه‌ای از جمله سن، تحصیلات، وضعیت اجتماعی اقتصادی، حمایت اجتماعی، ارتباط بین‌نسلی، تجربه تعامل با سالمندان و آموزش مرتبط با سالمندی قرار دارند (۱۰، ۱۱).

شواهد موجود در ایران نشان می‌دهد نگرش نسبت به سالمندان و روند سالمندی در گروه‌های مختلف

اجتماعی و حرفه‌ای بررسی شده است (۷، ۱۲). با این حال، این مطالعات از نظر جامعه مورد مطالعه، زمینه اجتماعی و فرهنگی، ابعاد نگرش و روش‌های سنجش تنوع قابل توجهی دارند (۶، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۱۴). پراکندگی مطالعات و تمرکز آن‌ها بر ابعاد متفاوت نگرش، دستیابی به تصویری جامع از شواهد موجود در ایران را دشوار کرده است (۸، ۱۵).

با وجود مطالعات متعدد، شواهد موجود درباره نگرش به سالمندان و روند سالمندی در ایران تاکنون از نظر گروه‌های مورد مطالعه، ابعاد و مفاهیم، ابزارهای سنجش و عوامل مرتبط به صورت یکپارچه ترسیم نشده است (۱۶، ۱۷). بنابراین، خلأ پژوهشی موجود نه در فقدان مطالعه، بلکه در نبود جمع‌بندی و نقشه‌ای جامع از شواهد و شکاف‌های پژوهشی است. مرور دامنه‌ای می‌تواند با ترسیم گستره پژوهش‌های موجود، ویژگی مطالعات و حوزه‌های کم‌تر بررسی شده را مشخص و جهت‌گیری پژوهش‌های آینده در حوزه سالمند شناسی ایران را تسهیل کند.

هدف این مطالعه، شناسایی و ترسیم شواهد موجود درباره نگرش نسبت به سالمندان و روند سالمندی در ایران، با تمرکز بر جمعیت‌های مورد مطالعه، ابعاد و جهت‌گیری نگرش‌ها، عوامل مرتبط و شکاف‌های پژوهشی، از طریق انجام یک مرور دامنه‌ای بود.

مواد و روش‌ها

مطالعه‌ی حاضر با هدف ترسیم چشم اندازی از پژوهش‌های انجام شده، و دسته‌بندی حوزه‌های مورد توجه و شناسایی شکاف‌های دانشی موجود، به روش مرور دامنه‌ای یا اسکوپینگ (Scoping Review) انجام شده است. مرور دامنه‌ای یکی از روش‌های رایج سنتز شواهد است که برای ترسیم گستره و ماهیت پژوهش‌های انجام شده در یک حوزه مشخص به کار می‌رود. این روش به شناسایی انواع شواهد موجود، آشکارسازی خلأهای پژوهشی و تبیین مفاهیم کلیدی و تعاریف مرتبط در متون

علمی کمک می کند (۱۸). مطالعه‌ی حاضر بر اساس پروتکل آرکسی و اوامالی (Arksey, Hilary, and Lisa O'malley) انجام پذیرفت (۱۹). بر اساس این پروتکل، مطالعه اسکوپینگ شامل ۵ مرحله نظام‌مند است، ابتدا سؤال پژوهش تعریف می‌شود، سپس جستجوی جامع منابع در پایگاه‌های اطلاعاتی، منابع خاکستری و روش‌های تکمیلی انجام می‌گیرد، مطالعات بر اساس معیارهای از پیش تعیین شده غربال و انتخاب می‌شوند، داده‌های کلیدی از مطالعات منتخب استخراج و به صورت ساختارمند (charting) سازمان‌دهی می‌گردند، و در نهایت، یافته‌ها به صورت توصیفی و تماتیک خلاصه، تحلیل و گزارش می‌شوند و در برخی موارد، مشاوره با ذی‌نفعان برای تکمیل و اعتباربخشی نتایج انجام می‌گیرد.

در اجرای این مطالعه، توصیه‌های Levac و همکاران (۲۰۱۰) نیز مورد توجه قرار گرفت که با هدف شفاف‌تر و نظام‌مندتر شدن مراحل مرور دامنه‌ای بر اساس چارچوب Arksey و O'Malley ارائه شده‌اند. این توصیه‌ها شامل شفاف سازی هدف مطالعه و پیوند آن با سؤال پژوهش در مرحله نخست، ایجاد تعادل میان امکان‌پذیری، وسعت و جامعیت جستجو در مرحله دوم، استفاده از رویکرد تیمی و تکرار شونده برای انتخاب مطالعات و استخراج داده‌ها در مراحل سوم و چهارم و در مرحله پنجم، ارائه خلاصه‌های عددی، تحلیل موضوعی، گزارش شفاف نتایج و توجه به پیامدهای یافته‌ها برای سیاست‌گذاری، عمل و پژوهش است. همچنین، مشورت با ذی‌نفعان به عنوان مرحله ششم و سازوکاری برای انتقال دانش و افزایش کاربرد پذیری یافته‌ها مورد تأکید قرار گرفته است. در مجموع، این توصیه‌ها با هدف ارتقای روش‌شناسی، کاربرد و ارتباط مرورهای دامنه‌ای، به‌ویژه در پژوهش‌های سلامت، ارائه شده‌اند (۲۰). همچنین، با توجه به به‌روزرسانی‌های روش شناختی مرورهای دامنه‌ای، اصول ارائه شده توسط مؤسسه جوانا بریگز (JBI) و Peters و همکاران (۲۰۲۰) نیز در طراحی و اجرای این مطالعه مورد توجه قرار

گرفت (۲۱). براساس این راهنما، مرور دامنه‌ای باید بر پایه یک پروتکل از پیش تعیین شده انجام شود تا هدف، سؤال پژوهش، معیارهای ورود و خروج، روش جستجو، فرایند استخراج و نحوه تحلیل و ارائه داده‌ها پیش از آغاز مطالعه مشخص باشند. در این راستا، سؤال پژوهش و معیارهای واجد شرایط بودن با استفاده از چارچوب جمعیت، مفهوم و زمینه (Population, Concept, Context; PCC) تدوین شدند تا دامنه و تمرکز مطالعه مشخص شود. معیارهای ورود و خروج نیز پیش از غربالگری تعیین شدند و علاوه بر ویژگی‌های جمعیت و مفهوم مورد بررسی، نوع منابع شواهد قابل پذیرش نیز در نظر گرفته شد. راهبرد جستجو با هدف دستیابی به شواهد مرتبط و تا حد امکان جامع طراحی شد و پایگاه‌های اطلاعاتی، کلید واژه‌ها، ترکیب اصطلاحات جستجو و تاریخ جستجو به صورت شفاف مستندسازی شدند. فرایند انتخاب مطالعات شامل غربالگری اولیه عنوان و چکیده و سپس بررسی متن کامل منابع بالقوه مرتبط براساس معیارهای از پیش تعیین شده بود. همچنین، مطابق توصیه‌های JBI، استخراج داده‌ها با استفاده از فرم ساختار یافته انجام شد که اطلاعات مربوط به مشخصات مطالعات، ویژگی‌های جمعیت، زمینه مطالعه، روش‌شناسی و یافته‌های مرتبط با سؤال پژوهش را ثبت می‌کرد و امکان اصلاح و تکمیل آن در طول فرایند استخراج وجود داشت. در مرحله تحلیل، با توجه به ماهیت اکتشافی و نقشه‌بردارانه مرور دامنه‌ای، داده‌ها عمدتاً با روش‌های توصیفی، از جمله شمارش فراوانی، دسته‌بندی و توصیف ویژگی‌های مطالعات و مفاهیم اصلی، تحلیل و در قالب جداول ارائه شدند. هدف این رویکرد، ترسیم گستره و ویژگی‌های شواهد موجود، شناسایی الگوها و خلا‌های پژوهشی و ارائه تصویری جامع از وضعیت دانش موجود بود. همچنین، مطابق توصیه JBI، ارزیابی نقدانه کیفیت یا خطر سوگیری مطالعات به‌طور معمول جزو الزامات مرور دامنه‌ای در نظر گرفته نشد، زیرا هدف اصلی این

نوع مرور، نقشه‌برداری از شواهد موجود و تعیین گستره ویژگی‌های آن‌ها است و ارائه برآورد تجمیعی اثر یا پاسخ بالینی قطعی آن‌ها نمی‌باشد. در نهایت، نتایج به‌گونه‌ای ارائه شدند که ضمن پاسخ‌گویی به سؤال پژوهش، امکان شناسایی شکاف‌های موجود در شواهد و تعیین زمینه‌های مورد نیاز برای پژوهش‌های آینده فراهم شود (۲۱).

بر اساس مرحله‌ی اول، سؤال پژوهش حاضر، «وضعیت دانش موجود در مطالعات مرتبط با نگرش نسبت به سالمندی در ایران از نظر روندهای پژوهشی، حوزه‌های مورد توجه، انواع شواهد و شکاف‌های تحقیقاتی چگونه است؟» بوده است. پس از تعیین سؤال پژوهش، برای شناسایی مطالعات مرتبط، جستجو در پایگاه‌های داده بین‌المللی شامل پابمد (PubMed) و اسکوپوس (Scopus) و پایگاه‌های ایرانی شامل مگیران (Magiran) و پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID) Scientific Information Database بدون محدودیت زمانی، طی یک بازه یک ماهه در ژوئن ۲۰۲۶ انجام گردید. مطالعه با استفاده از ترکیبی از کلید واژه‌های کنترل شده (Medical Subject Headings) (MeSH) و کلید واژه‌های آزاد در پایگاه‌های اطلاعاتی انجام شد. در این جستجو از واژگان مرتبط با ایران شامل Iran و Iranian، واژگان مرتبط با سالمندی شامل Adult، Aged، Aging، Elderly، Aging Population، Population Aging، Older adult، Older adults، Older people و همچنین واژگان مرتبط با نگرش، شامل Attitude، *Belief، *Perception و *Opinion بهره گرفته شد تا تمامی مطالعات مرتبط با نگرش نسبت به سالمندی در ایران به‌صورت جامع شناسایی شوند. استراتژی جست و جو در پایگاه‌های انگلیسی زبان در جدول شماره ۱، مشخص شده است.

معیارهای ورود شامل مطالعاتی بود که نگرش نسبت به سالمندی، سالمندان یا پیری را در جمعیت ایران (ایرانیان

یا مطالعات دارای داده ایرانی) بررسی کرده بودند. مطالعات کمی، کیفی و ترکیبی (Mixed-method) که حداقل یکی از مفاهیم مرتبط با نگرش را بررسی می‌کردند، وارد مرور شدند. مطالعات خارج از ایران یا فاقد داده مرتبط با جمعیت ایرانی، به زبان غیر از فارسی و انگلیسی، مقالات مروری، نامه به سردیر، سرمقاله و گزارش‌های غیر پژوهشی، مطالعات فاقد بررسی نگرش، دارای داده ناکافی یا متن کامل، مطالعات تکراری و تحقیقات صرفاً متمرکز بر پیامدهای بالینی سالمندی بدون ارتباط با نگرش، از مرور خارج شدند.

جدول شماره ۱: استراتژی جست و جو در پایگاه‌های بین‌المللی

پابمد
((Iran OR Iranian OR "Iran"[Mesh]) AND ((("Aging"[Mesh] OR "Aged"[Mesh] OR "Adult"[Mesh] OR Elderly[Title/Abstract] OR "Population Aging"[Title/Abstract] OR "Aging Population"[Title/Abstract] OR "Older adult"[Title/Abstract] OR "Older adults"[Title/Abstract] OR "Older people"[Title/Abstract] OR Senior*[Title/Abstract]))) AND ((("Attitude"[Mesh] OR Attitude*[Title/Abstract] OR Belief*[Title/Abstract] OR Perception*[Title/Abstract] OR Opinion*[Title/Abstract]))
اسکوپوس
((TITLE-ABS-KEY (Iran OR Iranian) AND TITLE-ABS-KEY ("Aging" OR "Aged" OR "Adult" OR Elderly OR "population aging" OR "aging population" OR elderly OR "older adult*" OR "older people" OR senior*) AND TITLE-ABS-KEY (attitude* OR belief* OR perception* OR opinion*)))
مگیران
جمعیت " OR میانسال OR کهنسال OR سالمند OR سالمندی) AND (ایرانی OR ایران)
ادراک OR نگرش) AND ("پیری" OR "افراد مسن" OR "سالمندان" OR "سالمند")
("نگرش به پیری" OR "نگرش به سالمندی")
پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی
جمعیت " OR میانسال OR کهنسال OR سالمند OR سالمندی) AND (ایرانی OR ایران)
(ادراک OR نگرش) AND ("سالمند")

نتایج جستجو در نرم‌افزار اندنوت (EndNote) وارد و پس از حذف موارد تکراری، در دو مرحله توسط دو پژوهشگر به‌صورت مستقل غربالگری شد. ابتدا عناوین و چکیده‌ها و سپس متن کامل مطالعات واجد شرایط بر اساس معیارهای ورود بررسی شدند. اختلاف‌نظرها با بحث و توافق و در صورت لزوم با نظر پژوهشگر سوم حل شد. مطالعات نهایی وارد مرور و فهرست منابع آن‌ها نیز برای تکمیل جستجو و بررسی شد.

Google Scholar نیز به‌عنوان منبع تکمیلی استفاده شد. جستجوی دستی با کلیدواژه‌های "aging"، "attitude" و "Iran" انجام و ۲۰ صفحه نخست نتایج از نظر ارتباط با موضوع بررسی شد. با توجه به ماهیت

مطالعات با ابزارهایی مانند JBI Checklist یا MMAT انجام نشد.

یافته ها

در این مرور دامنه‌ای، مطالعات مربوط به نگرش قشرهای مختلف ایرانی نسبت به سالمندی جمعیت بررسی شد. از ۱۱۰۱۴ رکورد ارزیابی شده، پس از دو مرحله غربالگری عنوان و چکیده و متن کامل، ۲۷ مقاله واجد معیارهای ورود شناسایی شد. بیش تر مطالعات در بازه ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۵ و از نوع توصیفی-مقطعی یا تحلیلی بودند و تنها یک مطالعه با رویکرد کیفی انجام شده بود. گروه‌های مورد مطالعه شامل سالمندان، جامعه عمومی، کودکان، زنان، کارکنان سلامت، پرستاران، دانشجویان علوم پزشکی و سیاست‌گذاران بودند که تنوع قابل توجه جوامع هدف را نشان می‌دهد. یافته‌ها در سه دسته قرار گرفتند.

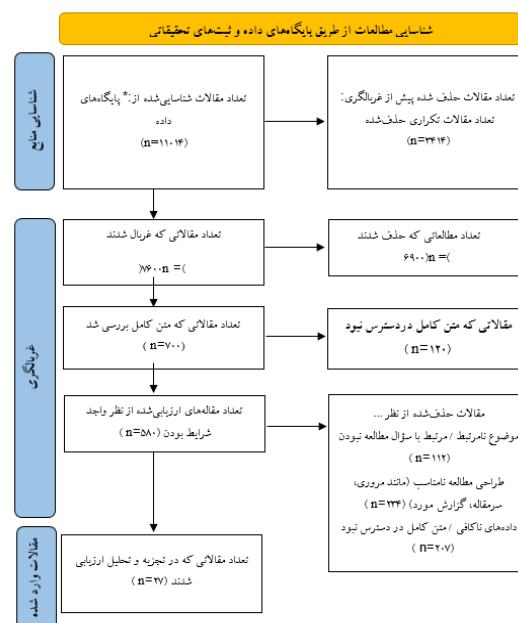
نگرش به سالمندی در جامعه عمومی

یافته‌های مطالعات جامعه عمومی نشان می‌دهد نگرش به سالمندی و سالمندان در ایران یکسان نیست و تحت تأثیر عوامل جمعیت شناختی، فرهنگی و نسلی قرار دارد. برخی مطالعات نگرش‌های منفی یا دوگانه نسبت به سالمندی، به‌ویژه درباره مراکز نگهداری سالمندان و منزلت اجتماعی آنان، گزارش کرده‌اند (۶، ۸). در مقابل، نگرش برخی گروه‌ها، از جمله والدین، مثبت‌تر بوده است. همچنین، تفاوت نگرش بر اساس نسل، قومیت و سبک زندگی گزارش شده، به‌طوری که نگرش کودکان و جوانان در برخی گروه‌های قومی مثبت‌تر ارزیابی شده است (۱۲).

نگرش و ادراک سالمندی در خود سالمندان

مطالعات انجام شده بر سالمندان بیش تر بر ادراک از پیری متمرکز بودند. نتایج نشان داد ادراک سالمندی تحت تأثیر عوامل روان شناختی و اجتماعی متعددی

تکمیلی جستجو، تعداد رکوردها بر اساس صفحات بررسی شده تعیین و از گزارش تعداد عددی ثبت نشده خودداری شد. فرایند شناسایی، غربالگری و انتخاب مطالعات مطابق دستورالعمل‌های پریماسا برای مطالعات مرور دامنه‌ای (PRISMA Extension for Scoping Reviews (PRISMA-ScR) انجام شد و نتایج آن در قالب نمودار شماره ۱، مشخص شده است (۲۲).

نمودار شماره ۱: نمودار انتخاب مطالعات

استخراج داده‌ها به صورت مستقل توسط دو پژوهشگر با چک لیست معتبر در Excel انجام شد. پس از مقایسه فایل‌ها و بررسی اختلافات، در صورت نیاز نظر پژوهشگر سوم اعمال شد. فرم استخراج پیش از فرایند اصلی به صورت آزمایشی (Pilot) اجرا شد. اطلاعات استخراج شده شامل عنوان، نویسندگان، سال و نوع مطالعه، حجم نمونه، گروه مورد مطالعه، روش مطالعه و نتایج سنجش نگرش به سالمندی بود.

با توجه به ماهیت و هدف این مرور دامنه‌ای، هدف مطالعه ترسیم گستره و ویژگی‌های شواهد موجود بود، نه ارزیابی کیفیت یا برآورد اثر مطالعات، بنابراین، ارزیابی نقادانه کیفیت روش شناختی یا خطر سوگیری

بحث

در پی پیشرفت‌های علوم پزشکی طی دهه‌های اخیر، جوامع با افزایش امید به زندگی و طول عمر مواجه شده‌اند. به دنبال این تحول، دوره سالمندی بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و اهمیت آن در مطالعات جمعیت‌شناختی، اجتماعی و سلامت افزایش یافته است. نگرش به سالمندی و خود پدیده سالمندی، مباحثی چند بعدی و چالش برانگیز هستند؛ به‌ویژه آن که نگرش افراد نسبت به سالمندی در جوامع مختلف و حتی میان گروه‌های یک جامعه می‌تواند متفاوت یا متضاد باشد. یافته‌های این مطالعه مروری نشان داد نگرش به سالمندی در ایران و گروه‌های مختلف جامعه، پدیده‌ای ناهمگون است و طیفی از نگرش‌های منفی و خنثی تا مثبت را در بر می‌گیرد. عوامل فردی، اجتماعی، فرهنگی و حرفه‌ای، از جمله آموزش، تجربه تعامل با سالمندان و ویژگی‌های روان‌شناختی، در شکل‌گیری این نگرش‌ها مؤثرند. بررسی مطالعات جامعه عمومی ایران نشان داد نگرش مردم نسبت به سالمندی یکنواخت نیست و طیفی از منفی تا مثبت را شامل می‌شود. در برخی موارد، نگرش‌های منفی یا دوگانه، به‌ویژه درباره پذیرش مراکز نگهداری سالمندان یا منزلت اجتماعی آنان، گزارش شده است (۸، ۶). در مقابل، برخی پژوهش‌ها نگرش مثبت‌تر گروه‌هایی مانند والدین و افراد میانسال و توصیف مطلوب‌تر سالمندان را نشان داده‌اند (۷، ۱۱). همچنین تفاوت‌های معنادار نگرشی بر اساس سن، نسل، قومیت و سبک زندگی مشاهده شده است. برای مثال، کودکان و نوجوانان برخی گروه‌های قومی نگرش مثبت‌تری نسبت به سالمندی داشته‌اند که نقش قومیت و زمینه فرهنگی را در شکل‌گیری نگرش نشان می‌دهد (۱۲). همچنین سبک زندگی مدرن‌تر با نگرش مثبت‌تر نسبت به مراکز نگهداری سالمندان همراه بوده است (۸، ۶).

قرار دارد. امید، خوش‌بینی، رضایت از زندگی، ویژگی‌های شخصیتی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی از پیش‌بینی‌کننده‌های مهم ادراک مثبت یا منفی از پیری بودند. به‌طور کلی، سالمندان برخوردار از منابع روانی-اجتماعی قوی‌تر، نگرش و ادراک مثبت‌تری نسبت به فرآیند سالمندی گزارش کردند.

نگرش کارکنان و دانشجویان علوم پزشکی نسبت به سالمندی

بخش قابل توجهی از مطالعات به نگرش پرستاران، دانشجویان پرستاری، دانشجویان دندانپزشکی، کاردرمانگران و کارکنان فوریت‌های پزشکی پرداختند. نگرش این گروه‌ها عمدتاً در طیفی از خنثی تا مثبت بود؛ با این حال، در برخی مطالعات نگرش‌های کمی منفی نیز گزارش شد. در اغلب پژوهش‌ها، کمبود دانش درباره فرآیند سالمندی و مراقبت از سالمندان یکی از چالش‌های اصلی بود. همچنین، آموزش دانشگاهی و کارآموزی، تجربه کاری با سالمندان و دوره‌های تخصصی سالمندی نقش مهمی در بهبود نگرش نسبت به سالمندان و مراقبت از آنان داشتند.

عوامل مرتبط با نگرش به سالمندی

مرور مطالعات نشان داد نگرش به سالمندی پدیده‌ای چند بعدی و تحت تأثیر عوامل فردی، اجتماعی و نهادی است. سن، تحصیلات، حمایت اجتماعی، کفایت درآمد، آموزش، تجربه تعامل با سالمندان، ویژگی‌های شخصیتی و ارزش‌های فرهنگی از مهم‌ترین عوامل مرتبط با نگرش بودند. این یافته‌ها نشان می‌دهد نگرش به سالمندی نه تنها سازه‌ای فردی، بلکه بازتابی از زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و ساختاری جامعه است.

در جدول شماره ۲، خلاصه‌ای از مطالعاتی که به بررسی نگرش به سالمندی پرداختند را بیان شده است.

جدول شماره ۲: خلاصه مطالعات صورت گرفته بر نگرش به سالمندی

ردیف	عنوان	نویسنده سال	نوع مطالعه	حجم نمونه و گروه مطالعه	نتیجه پژوهش	رفرنس
1	بررسی نگرش شهروندان اصفهانی نسبت به مراکز نگهداری سالمندان	Alimondhegani M and et al 2020	پیمایشی مقطعی	۳۸۴ نفر از شهروندان ۶۰ تا ۶۰ ساله	در جامعه مورد مطالعه، نگرش منفی نسبت به خانه‌های سالمندان وجود دارد. زنان نگرش منفی‌تری داشتند و افراد با سبک زندگی مدرن‌تر نگرش مثبت‌تری به خانه سالمندان داشتند.	(۶)
2	بررسی نگرش پرستاران نسبت به مراقبت‌های پرستاری از بیمار سالمند	Hamedanizadeh F and et al 2008	توصیفی - مقطعی	۱۰۰ نفر از پرستار شاغل در بخشهای داخلی بیمارستان‌های آموزشی شهر تهران	پرستاران نسبت به ارائه مراقبت‌های جسمی از بیمار سالمند نگرش خشن داشتند. بین سن و علاقه کاری واحدهای مورد پژوهش با نوع نگرش آنان نسبت به ارائه مراقبت‌های جسمی از بیمار سالمند رابطه معنادار وجود داشت.	(۱۳)
3	دانش پرستاران از فرآیند سالمندی و نگرش آن‌ها نسبت به سالمندان	Mahani MA and et al 2008	توصیفی تحلیلی	کلیه پرستاران در ۴ بیمارستان آموزشی شهر کرمان (۳۴۵ نفر)	کمبود دانش پرستاران درباره فرآیند سالمندی را نشان می‌دهد.	(۲۴)
4	نگرش دانشجویان سال آخر دندانپزشکی نسبت به سالمندان و دانش آن‌ها در مورد مراقبت‌های دندانپزشکی سالمندان در جمهوری اسلامی ایران	Hatami B and et al 2014	توصیفی مقطعی	۴۴۴ دانشجوی سال آخر تمام دانشکده‌های دندان پزشکی	اکثر دانشجویان دندانپزشکی سطح دانش کم تا متوسط درباره مراقبت‌های دندانپزشکی سالمندان و نگرش نسبت به سالمندان داشتند.	(۱۵)
5	پیش‌بینی کننده‌های نگرش نسبت به پیری در افراد میانسال، یک مطالعه مقطعی	Mohamadzadeh M and et al 2024	مطالعه مقطعی	۳۳۰ میانسال ایرانی	شرکت کنندگان میانسال نگرش تقریباً مثبتی نسبت به پیری داشتند. بین برخی عوامل اجتماعی-جمعیتی و نگرش کلی نسبت به پیری رابطه معنادار وجود داشت. افراد با تحصیلات پایین‌تر، سن بالاتر، حمایت اجتماعی پایین‌تر و کلیات درآمدی ادراک‌شده کم‌تر، نگرش منفی‌تری نسبت به پیری داشتند.	(۷)
6	پیش‌بینی ادراک پیری بر اساس ویژگی‌های شخصیتی در سالمندان مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهر مشهد، ایران	Davoudi Baghban M and et al 2025	توصیفی تحلیلی به روش مقطعی	۲۱۵ سالمند مراجعه کننده به مراکز بهداشتی	سالمندان بودند و ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند با شکل‌گیری ادراک از پیری مرتبط باشد.	(۱۶)
7	پیش‌بینی ادراک از پیری بر اساس خوش‌بینی در سالمندان، مطالعه ایرانی سالمندی	Manighe HS and et al 2020	هیپستکی و تحلیلی	۲۷۰ سالمند از شهرستان قم	خوش‌بینی، به عنوان یکی از منابع مهم سلامت روان می‌تواند ادراک از پیری را به‌طور معناداری پیش‌بینی کند و در پیشگیری از مشکلات سلامت روان و مدیریت پیامدهای سلامت در اواخر زندگی مؤثر باشد.	(۱۷)
8	دانش و نگرش پرستاران در مورد ارائه مراقبت به سالمندان مبتلا به بیماری‌های قلبی عروقی	Tabiei S and et al 2011	توصیفی، تحلیلی	۸۱ نفر از پرستاران شاغل بخش‌های داخلی - جراحی و ویژه بیمارستان ریحند	یافته‌ها نشان دهنده کمبود دانش و نگرش پرستاران درباره مراقبت از سالمندان مبتلا به بیماری‌های قلبی عروقی بود.	(۲۶)
9	دیدهگاه دانشجویان پرستاری ایرانی در مورد مراقبت از بیمار سالمند	Yaghoobzadeh A and et al 2018	مطالعه مقطعی	۵۰۴ سالمند شهر قزوین	نتایج تحلیل مسیر نشان داد امید مهم‌ترین عامل مرتبط با ادراک پیری است و امیدواری گزارش شده توسط فرد تأثیر مستقیمی بر ادراک پیری دارد.	(۲۷)
10	عوامل مرتبط با نگرش پرستاران نسبت به مراقبت از سالمندان: نقش پیش‌بینی کننده دوستی، هوش اخلاقی، رضایت از زندگی و سلامت عمومی	Rejeh N and et al 2011	یک طرح کیفی، مبتنی بر رویکرد تحلیل محتوا	۲۵ دانشجوی سال آخر پرستاری تهران	در تحلیل داده‌ها، دو مضمون اصلی و شش مضمون فرعی پدیدار شد: «موقع مراقبت از بیمار سالمند، شامل سیاست‌ها و قوانین سازمان، «عدم آمادگی آموزشی» و «محیط فیزیکی نامناسب»، «تسهیل کننده‌های مراقبت از بیمار سالمند، شامل مذهب و هنجارهای فرهنگی»، «الگو سازی نقش» و «مواجهه قلبی با بیمار سالمند». از آنجا که نگرش پرستاران به مراقبت از سالمندان با هوش اخلاقی، نوع دوستی و رضایت از زندگی قابل پیش‌بینی است، ارزیابی این خصایص در پرستاران ارائه دهنده خدمات سالمندی می‌تواند نگرش آنان را مثبت و از پدیده‌هایی مانند تبعیض سنی جلوگیری کند.	(۹)
11	بررسی نگرش دانشجویان پرستاری و پرستاران نسبت به سالمندان (یک مطالعه توصیفی تحلیلی)	Jelveh M and et al 2022	توصیفی - تحلیلی	۱۶۰ نفر از پرستاران و دانشجویان پرستاری شهر نیشابور	اکثریت پرستاران و دانشجویان پرستاری نگرش خشن نسبت به سالمندی داشتند.	(۲۸)
12	بررسی نگرش نسبت به سالمندی و عوامل مرتبط با آن در کارکنان فوریت‌های پزشکی استان گلستان	Kalaei M and et al 2020	مقطعی از نوع توصیفی تحلیلی	۲۷۷ نفر از کارکنان فوریت‌های پزشکی استان گلستان	نگرش کلی کارکنان فوریت‌های پزشکی استان گلستان نسبت به سالمندی مثبت بود. همچنین، سن و تعداد سال‌های اشتغال در فوریت‌های پزشکی با نگرش مثبت و منفی به سالمندی مرتبط بود.	(۱۳)
13	مقایسه آگاهی و نگرش دانشجویان پرستاری و پرستاران در مورد حقوق دوران سالمندی در سال ۱۳۹۸	Packpou V and et al 2020	توصیفی - مقطعی	۴۰۳ دانشجوی پرستاری و ۲۴۶ شاغل در بیمارستان‌های دانشگاه علوم پزشکی تبریز	ارائه‌ها حاکی از آن است که برنامه‌های دانشگاه و مراکزهای ضمن خدمت ارائه شده در بیمارستان‌ها در زمینه سالمندی غنی نبوده و نتوانسته‌اند دانش دانشجویان و پرستاران را به سطح مطلوب برسانند.	(۲۹)
14	مقایسه آگاهی و نگرش ارائه دهنده‌گان خدمات بهداشتی درمانی نسبت به پدیده سالمندی در یزد و همدان، ایران	Morovatsifaribabadi MA and et al 2019	مقطعی	۲۲۰ نفر از ارائه دهنده‌گان خدمات بهداشتی که از مراکز جامع سلامت یزد و همدان	سطح آگاهی مراقبین سلامت درباره سالمندی در هر دو شهر متوسط بود و هر دو گروه نگرش مثبتی نسبت به سالمندان داشتند.	(۳۰)
15	مقایسه نگرش نسبت به پیری در کودکان جوامع فارس، کرد، بلوچ و ترک	Tazraji FS and et al 2019	علی مقایسه‌ای	۷۸۸ کودک ۲۰۰ تا ۱۹۰ ترک، ۱۹۸ بلوچ و ۲۰۰ فارس به ترتیب ساکن شهرهای سنج، تبریز، زاهدان و اصفهان بودند.	نگرش کودکان به سالمندی تحت تأثیر قومیت بود، اما جنسیت مؤثر نبود. کودکان ترک زبان میل‌کن نگرش بالاتری نسبت به سایر گروه‌ها داشتند.	(۱۲)
16	مقایسه نگرش دانشجویان و فارغ التحصیلان کار درمانی نسبت به سالمندان	Banimahdji R and et al 2019	مقطعی تحلیلی	۱۱۵ نفر از دانشجویان ترم هفتم و بالایی رشته کار درمانی دانشگاهها و دانشکده‌های توانبخشی سراسر کشور	نگرش کاردرمانگران نسبت به سالمندی گرایش مثبت داشت، اما با توجه به ارتباط بین نگرش جوانان و والدین نسبت به منزلت سالمندان تفاوت وجود داشت و والدین منزلت بالاتری برای سالمندان قائل بودند. همچنین والدین ویژگی‌های سالمندان را مثبت‌تر گزارش کرده و معتقد بودند سالمندان به حمایت بیش‌تری از سوی خانواده نیاز دارند.	(۳۱)
17	نگرش جوانان و والدین در مورد جایگاه سالمندان در خانواده (مطالعه موردی خانواده در تهران در سال ۱۳۹۵)	Jafari T and et al 2019	پیمایشی	۳۴۴ نفر از افراد ۱۸ تا ۷۵ سال در مناطق ۲۲ گانه تهران	در دانشجویان سال بالاتر، نگرش مثبت به مراقبت از سالمندان افزایش یافته بود و به نظر می‌رسد آموزش مراقبت از سالمند در ایجاد این نگرش مؤثر بوده است.	(۱۱)
18	نگرش به پرستاران و روستایی نسبت به سالمندان در کرمانشاه ایران	Mohammadi MM and et al 2017	توصیفی تحلیلی	۲۱۱ نفر از دانشجویان پرستاری استان کرمانشاه	یافته‌ها نشان داد به‌روز روستایی نگرش مثبت قوی نسبت به سالمندان ندارند.	(۳۲)
19	نگرش نسبت به مراقبت از سالمندان: مطالعه بین نسلی زنان در شیراز	Harsini SB and et al 2017	مقطعی	روی تمام کارکنان بهداشت جامعه روستایی در شهر هرمین	نگرش پاسخگوگران دو نسل نسبت به مراقبت از سالمندان تفاوت آماری معناداری داشت و زنان نسل پایین‌تر نگرش مثبت‌تری به مراقبت از سالمندان داشتند.	(۳۳)
20	نگرش پرستاران شاغل در بخش‌های اورژانس بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل نسبت به سالمندان در سال ۱۳۹۸	Ahmadi A and et al 2021	پیمایشی	۳۸۵ نفر از زنان ۲۰ تا ۵۵ ساله شهر شیراز	نگرش پیش‌تر پرستاران نسبت به سالمندی مثبت بود و نگرش آنان نسبت به سالمندان بر نحوه مراقبت و ارائه خدمات بهداشتی، به‌ویژه در شرایط اورژانس، تأثیرگذار بود.	(۱۰)
21	نگرش دانشجویان علوم پزشکی نسبت به سالمندان در ایران، ۲۰۱۷	Asadi H and et al 2020	مقطعی از نوع توصیفی تحلیلی	۱۶۴ پرستار مراکز آموزشی درمانی شهر اردبیل	نگرش پیش‌تر پرستاران نسبت به سالمندی مثبت بود و نگرش آنان نسبت به سالمندان بر نحوه مراقبت و ارائه خدمات بهداشتی، به‌ویژه در شرایط اورژانس، تأثیرگذار بود.	(۲۴)
22	نگرش پرستاران شاغل در بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی بندرعباس نسبت به سالمندان - ۱۳۹۶	Sharafi H and et al 2017	مقطعی از نوع توصیفی تحلیلی	۸۲ پرستار بیمارستان آموزشی شهر بندرعباس	تحصیلات و نگرش آنان ارتباط وجود داشت. همچنین، گذراندن دوره بازآموزی مراقبت‌های سالمندی با نگرش مثبت پرستاران ارتباط داشت.	(۱۴)
23	نگرش دانشجویان علوم پزشکی نسبت به سالمندان در ایران، ۲۰۱۷	Montaz YA and et al 2019	مقطعی	۵۳۳ دانشجوی علوم پزشکی ایرانی	دانشجویان علوم پزشکی ایران نگرش مثبت متوسطی نسبت به سالمندان دارند و این نگرش بسته به رشته تحصیلی و فعالیت‌های تحقیقاتی آنان در حوزه سالمندشناسی و طب سالمندان متفاوت است.	۳۵ ()
24	بررسی نگرش نسبت به سالمندان در بین پرستاران شاغل در شهر ایلام	Arani MM and et al 2017	مقطعی	۳۳۰ پرستار شاغل در بیمارستان‌های دولتی شهر ایلام	پرستاران در این مطالعه نگرش منفی ادک‌کنی نسبت به سالمندان داشتند.	(۲۶)
25	بررسی نگرش دانشجویان پرستاری و پرستاران بالینی نسبت به مراقبت از سالمندان	Seresht AH and et al 2006	پژوهش مقایسه‌ای	۵۲۲ پرستار دانشکده‌های پرستاری و ملای دوشی شهر تهران	نتایج نشان داد واحدهای درسی مراقبت از بیمار سالمند در دانشگاه و تجربه مراقبت در بیمارستان بر نگرش نسبت به مراقبت از بیمار سالمند تأثیر مثبت داشته است.	(۲۷)
26	تحلیل نگرش نمایندگان مجلس شورای اسلامی ایران نسبت به پدیده سالمندی	Papi S and et al 2023	مقطعی از نوع توصیفی تحلیلی	۲۷۴ نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی	میل‌کن نگرش منفی به سالمندی در میان نمایندگان مجلس بالاتر بوده است	(۸)

این تفاوت‌های نسلی و فرهنگی نشان می‌دهد نگرش به سالمندی در ایران تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی، تجربه زیسته و نظام ارزش‌های جمعی است و نمی‌توان تصویری یکسان برای کل جامعه در نظر گرفت. این ناهمگونی، اهمیت مداخلات اجتماعی مبتنی بر گروه‌های هدف و زمینه‌های فرهنگی را برجسته می‌کند.

این ناهمگونی را می‌توان با شواهد بین‌المللی نیز تفسیر کرد. علی‌رغم باور رایج مبنی بر این که فرهنگ‌های شرقی به دلیل سنت‌های جمع‌گرایانه و احترام به فرزندان، احترام بیش‌تری برای سالمندان نسبت به فرهنگ‌های غربی قائل‌اند، یک مطالعه مروری نشان داد تفاوت جوامع جمع‌گرا و فردگرا لزوماً به نگرش مثبت‌تر در جوامع جمع‌گرا منجر نمی‌شود (۳۸). در جوامع جمع‌گرا، اگر چه ارزش‌هایی مانند پیوندهای خانوادگی، مسئولیت بین‌نسلی و احترام به بزرگ‌ترها می‌توانند نگرش مثبت نسبت به سالمندان ایجاد کنند، تغییرات اجتماعی و فرهنگی نیز ممکن است زمینه‌ساز کلیشه‌هایی مانند وابستگی، ناتوانی و کاهش بهره‌وری سالمندان شوند (۳۸، ۳۹). در مجموع، فرهنگ سنتی و مذهبی ایرانی و تأکید آن بر تکریم سالمندان به‌تنهایی نمی‌تواند فقدان نگرش منفی یا سن‌گرایی را تضمین کند، بلکه نگرش به سالمندی، به‌عنوان پدیده‌ای چند بعدی، حاصل تعامل ساختارهای اجتماعی، ارزش‌های فرهنگی و تجربه زیسته است (۳۸).

نگرش کارکنان حوزه سلامت نسبت به سالمندی نشان می‌دهد اگر چه در بسیاری موارد مثبت بوده، این مثبت بودن همواره عمیق و پایدار نیست. در میان پرستاران، کارکنان فوریت‌های پزشکی، کار درمانگران و مراقبین سلامت، گرایش کلی به نگرش مثبت دیده می‌شود، با این حال، در برخی مطالعات نگرش‌ها خنثی یا همراه با منفی‌نگری خفیف بوده است (۱۳، ۱۴، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۴، ۳۶). در گروه‌هایی مانند بهورزان روستایی و برخی دانشجویان علوم پزشکی نیز نگرش مثبت قوی یا دانش کافی درباره سالمندی مشاهده نشده است (۲۵).

۳۳، ۳۵). همچنین سن، جنس، تحصیلات، سابقه اشتغال و علایق کاری با نوع نگرش ارتباط داشته‌اند (۱۳، ۱۴، ۲۳). این یافته‌ها نشان می‌دهد نگرش به سالمندی صرفاً نتیجه تماس شغلی با سالمندان نیست، بلکه تحت تأثیر تجربه‌های حرفه‌ای، ویژگی‌های فردی و زمینه‌های آموزشی شکل می‌گیرد (۳۱).

نقش آموزش و آمادگی حرفه‌ای در شکل دهی نگرش مثبت نیز به‌طور مکرر مورد تأکید قرار گرفته است. گذراندن واحدهای مرتبط با سالمندی، شرکت در دوره‌های بازآموزی و تجربه مستقیم مراقبت از سالمندان با نگرش مطلوب‌تر همراه بوده است، در حالی که کمبود دانش درباره فرآیند سالمندی و مراقبت‌های تخصصی از دلایل نگرش خنثی یا ناکافی مطرح شده است (۱۴، ۲۴، ۲۶، ۲۹، ۳۲، ۳۷). از جنبه نظری، این ارتباط را می‌توان با این فرض تبیین کرد که افزایش دانش و آمادگی حرفه‌ای، با اصلاح باورهای نادرست درباره سالمندی و سن‌گرایی، شناخت ویژگی‌های منحصر به فرد سالمندان و تنوع فرآیند سالمندی را افزایش داده و با کاهش کلیشه‌ها، احساس شایستگی افراد در تعامل و مراقبت از سالمندان را تقویت می‌کند (۴۰). افزون بر این، برخی مطالعات بر نقش هوش اخلاقی، نوع دوستی و رضایت از زندگی در پیش‌بینی نگرش مثبت تأکید کرده‌اند و یک مطالعه کیفی نشان داده است عوامل سازمانی و فرهنگی، از جمله سیاست‌ها، آمادگی آموزشی، شرایط محیطی، باورهای مذهبی و تجربه قبلی تعامل با سالمندان، می‌توانند مانع یا تسهیل‌کننده باشند (۹، ۱۵). بنابراین، برای تقویت نگرش مثبت در تجربه کار با سالمندان، تماس با آنان باید با شناخت، تعامل معنادار و تجربه‌های مثبت همراه باشد، زیرا تماس صرف، به‌ویژه در شرایطی که تعامل عمدتاً بر وابستگی و نیاز به مراقبت متمرکز باشد، لزوماً به کاهش کلیشه‌های سنی منجر نمی‌شود. در مجموع، ارتقای نگرش نسبت به سالمندی نیازمند توجه هم‌زمان به آموزش، تقویت شایستگی‌های حرفه‌ای و

بهبود شرایط سازمانی است تا زمینه ارائه مراقبت انسانی تر و عاری از تبعیض سنی فراهم شود (۹، ۲۹، ۳۴). یافته‌های مطالعات سالمندان نشان می‌دهد ادراک سالمندی در این گروه بیش از سلامت جسمی، تحت تأثیر عوامل روان شناختی و اجتماعی قرار دارد. خوش بینی، امید، رضایت از زندگی، ویژگی‌های شخصیتی و وضعیت اجتماعی-اقتصادی از مهم‌ترین پیش‌بینی کننده‌های ادراک مثبت از پیری بوده‌اند (۱۶، ۱۷، ۲۷). برای مثال، خوش‌بینی و امید نقش محوری در شکل‌گیری ادراک مثبت از پیری داشته و اثر مستقیم آن‌ها در جهت‌گیری سازگارانه سالمندان نسبت به فرآیند سالمندی تأیید شده است (۱۷، ۲۷). همچنین ویژگی‌هایی مانند مسئولیت‌پذیری، برون‌گرایی و روان رنجوری در تبیین تفاوت‌های فردی در ادراک پیری مؤثر بوده‌اند (۱۶). مجموع این شواهد نشان می‌دهد سالمندی برای بسیاری از سالمندان ایرانی تجربه‌ای ذهنی-اجتماعی و نه صرفاً بیولوژیک است. نکته قابل توجه این که در بسیاری موارد، ادراک خود سالمندان از پیری مثبت‌تر از نگرش جامعه یا ارائه دهندگان مراقبت گزارش شده است، امری که فاصله میان تجربه زیسته سالمندان و برداشت‌های بیرونی را نشان می‌دهد.

از محدودیت‌های مطالعه می‌توان گفت، محدودیت جغرافیایی و تمرکز مطالعات بر مراکز استان‌ها و مناطق خاص، تعمیم‌پذیری یافته‌ها را به کل کشور و سایر فرهنگ‌ها محدود می‌کند. ناهمگونی روش شناختی، شامل تفاوت ابزارهای سنجش (KOP، ASD، FAQ) و پرسشنامه‌های محقق ساخته، حجم نمونه و معیارهای ورود و خروج، مقایسه مستقیم نتایج را دشوار می‌سازد. همچنین تمرکز مطالعات بر گروه‌هایی مانند پرستاران و توجه کم‌تر به مددکاران اجتماعی، مدیران مراکز سالمندان و خانواده‌ها، ممکن است تصویری ناقص از نگرش جامعه ارائه دهد. احتمال سوگیری انتشار نیز می‌تواند موجب برآورد خوش‌بینانه‌تر نگرش‌ها شود. در نهایت، ماهیت عمدتاً مقطعی و توصیفی مطالعات، بررسی تغییرات نگرش در طول زمان و استنتاج روابط علی را محدود کرده و بر

ضرورت مطالعات طولی و مداخله‌ای تأکید دارد. پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده بر نگرش سیاست‌گذاران و عموم مردم تمرکز کنند تا شکاف‌های پژوهشی شناسایی شود. همچنین، اجرای مداخلات هدفمند آموزشی برای تغییر نگرش جامعه، ارتقای عملکرد متخصصان و بهبود کیفیت زندگی سالمندان و انجام مطالعات کیفی عمیق برای شناسایی مسائل پنهان و افزایش حساسیت نسبت به آن‌ها توصیه می‌شود.

نتایج نشان داد نگرش به سالمندی در ایران پدیده‌ای ناهمگون و چندبعدی است که در گروه‌های مختلف جامعه و کارکنان سلامت، از مثبت تا خنثی و منفی متغیر است. اگرچه بسیاری از مطالعات نگرش مثبت را گزارش کرده‌اند، وجود نگرش‌های منفی، دوگانه و کلیشه‌های سنی نشان می‌دهد ارزش‌های خانوادگی و اجتماعی مبتنی بر احترام به سالمندان به‌تنهایی کافی نیست و نگرش به سالمندی از تعامل عوامل آموزشی، اجتماعی و فرهنگی شکل می‌گیرد.

ترویج نگرش مثبت نیازمند تقویت آموزش سالمندی در علوم پزشکی، توسعه تماس بین‌نسلی مثبت، بهره‌گیری از رسانه‌ها و مداخلات اجتماعی، توجه به تفاوت‌های فرهنگی و جمعیتی، حمایت سیاستی از سالمندان و خانواده‌ها و مقابله با سن‌گرایی است. پیام اصلی مطالعه، ضرورت رویکردی جامع و چندسطحی با توجه هم‌زمان به آموزش، تجربه، تعامل بین‌نسلی، فرهنگ عمومی و سیاست‌گذاری برای شکل‌گیری جامعه‌ای دوستدار سالمند، عاری از تبعیض سنی و حمایتگر سالمندی فعال و باکرامت است.

سپاسگزاری

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند که از پژوهشگرانی که در فرآیند به اشتراک گذاری فایل اصلی مقاله با ایشان همکاری داشتند، صمیمانه سپاسگزاری نمایند.

References

- 1- World Health Organization. Ageing and Health. 2024 [Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>]. [Access Date: 12 Nov 2025].
- 2- Mohammadi S, Yazdani Charati J, Mousavinasab N. Factors Affecting Iran's Populatio Aging. J Mazandaran Univ Med Sci 2017;27(155):71-78.
- 3- Rasel M, Ardalan A. The future of ageing and its health care costs: A warning for health system. Iranian Journal of Ageing 2007;2(2):300-305.
- 4- Goharinezhad S, Maleki M, Baradaran HR, Ravaghi H. A qualitative study of the current situation of elderly care in Iran: what can we do for the future? Global Health Action 2016;9(1):32156 PMID: 27876456.
- 5- Lloyd-Sherlock P. Population ageing in developed and developing regions: implications for health policy. Soc Sci Med 2000;51(6):887-895 PMID: 10972432.
- 6- Alimondegari M, Torkashvand Moradabadi M, Abbasi M. A Survey of the Attitude of the Citizens of Isfahan Towards the Elderly Care Centers. Iranian Population Studies 2020;6(2):33-61.
- 7- Mohamadzadeh M, Zanjari N, Arani ZA, Shoraka H, Pirouzeh R. Predictors of Attitudes toward Aging in Middle-Aged Individuals: A Cross-Sectional Study. Iran J Psychiatry 2024;19(4):431-440 PMID: 40589832.
- 8- Papi S, Moalem AE, Najafi H, Noori SR, Fadayevatan R. Analysis of the Attitudes of Iran's Council Representatives towards the Aging Phenomenon. Journal of Health Research in Community 2023;9(2):17-27.(persian)
- 9- Ghorbani M, Salehabadi R, MahdaviFar N, Rad M. Factors related to nurses' attitudes toward the elderly care: The predictive roles of altruism, moral intelligence, life satisfaction and general health. Iranian Journal of Ageing 2021;16(2):248-259.(persian)
- 10- Ahmadi A, Zarghami Manijheh sadat, Khusravi R, Alerasoul DS. Attitude towards taking care of the elderlies: Intergenerational study of women in Shiraz. Journal of Social Work Research 2021;8(29):1-32.(persian)
- 11- Jafari T, Roodposhti NM. Attitudes young people and parents about the position of the elderly in the family (family case study in Tehran in 1395). Journal of Applied Studies in Social Sciences and Sociology 2019;1(3):1-17.(persian)
- 12- Tazraji FS, Pakdaman S, Khodapanahi MK, Heidari M, Bagherian F. Comparison of attitudes toward aging in the children of Fars, Kurds, Baluch, and Turkish communities. Middle Eastern Journal of Disability Studies 2019;9(1):121.
- 13- Kalaei M, sanagoo a, Pahlavanzadeh B, Jouybari L. Evaluating the Attitude Towards Aging and its Related Factors among Medical Emergency Staff of Golestan Province. Iranian Journal of Emergency Medicine 2020;7(1):31.
- 14- Sharafi H, Khonji A, Rooshenas Z, Rezaei F. The attitude of nurses working in educational hospitals of Bandar Abbas University of Medical Sciences toward the Elderly-2017. Journal of Development

- Strategies in Medical Education 2018;5(1):34-41.(persian)
- 15- Rejeh N, Heravi-Karimooi M, Vaismoradi M. Iranian nursing students' perspectives regarding caring for elderly patients. *Nursing & Health Sciences* 2011;13(2):118-125.
 - 16- Davoudi Baghban M, Rad M, Mohammadi M, Mosa Farkhani E, Ghasemi MR. Predicting the Perception of Aging Based on Personality Traits in Older Adults Referring to Health Centers in Mashhad, Iran. *Salmand: Iranian Journal of Ageing* 2025;20(2):242-255.(persian)
 - 17- Manige HS, Papi S, Sahaf R, Asl MA, Ramshini M, Rassafiani M, etal. Predicting the perception of aging based on optimism in the elderly people. *Iranian Journal of Ageing* 2020;14(4):450-461.
 - 18- Joghataei F, Mohaqeqi Kamal SH, Basakha M, Goharinezhad S, Sanee N, Rafiey H, etal. Well-being in older adults: scoping review of concept, components and indicators. *Iranian Journal of Ageing* 2025;19(4):524-543.(persian)
 - 19- Arksey H, O'malley L. Scoping studies: towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology* 2005;8(1):19-32.
 - 20- Levac D, Colquhoun H, O'Brien KK. Scoping studies: advancing the methodology. *Implement Sci* 2010;5(1):69 PMID: 20854677.
 - 21- Peters MDJ, Marnie C, Tricco AC, Pollock D, Munn Z, Alexander L, etal. Updated methodological guidance for the conduct of scoping reviews. *JBIM Evid Synth* 2020;18(10):2119-2126 PMID: 33038124.
 - 22- Tricco AC, Lillie E, Zarin W, O'Brien KK, Colquhoun H, Levac D, etal. PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): checklist and explanation. *Ann Intern Med* 2018;169(7):467-473 PMID: 30178033.
 - 23- Hamedanizadeh F, MOTAHEDEAN TE, Sarhangi F, Zigheymat F. A study of attitude among nurses to nursing care of old patients. *Kowsar Medical Journal* 2008;13(3):253-258.(persian)
 - 24- Mahani MA, Arab M, Mohammadalizade S, Haghdooost A. Staff Nurses Knowledge of Aging Process and Their Attitude toward Elder People. *Iran Journal of Nursing* 2008;21(55):19-27.(persian)
 - 25- Hatami B, Ahmady AE, Khoshnevisan MH, Lando HA. Senior dental student's attitudes toward older adults and knowledge of geriatric dental care in the Islamic Republic of Iran. *East Mediterr Health J* 2014;19 Suppl 3:S172-S177 PMID: 24995742.
 - 26- Tabiei S, Saadatjoo SA, Naseri SZH, Eisanejad L, Ghotbi M, Tahernia H. Nurse's knowledge and attitude towards care delivery to the aged with cardiovascular diseases. *Mod Care J* 2011;7(2):41-47.
 - 27- Yaghoobzadeh A, Gorgulu O, Yee BL, Wibisono AH, Pahlevan Sharif S, Sharif Nia H, etal. A Model of Aging Perception in Iranian Elders With Effects of Hope, Life Satisfaction, and Socioeconomic Status: A Path Analysis. *J Am Psychiatr Nurses Assoc* 2018;24(6):522-530 PMID: 29357723.
 - 28- Jelveh M, Rahbari S, Hooshmand E, Daghighbin E. Examination of nursing students and nurses' attitudes towards the Elderly (A Descriptive Analytical Study). *Navid No* 2022;25(82):72-80.

- 29- Packpour V, Mamaghani RA, Kianian T. Comparison of Knowledge and attitude of Nursing Students and Nurses towards facts of aging period in 2019. *Journal Of Gerontology* 2020;5(1):48-58.(persian)
- 30- Morowatisharifabad MA, Bahram AH, Bidaki R, Namayandeh SM. Comparison of knowledge and attitude of health care providers towards aging phenomenon in Yazd and Hamadan, Iran. *Elderly Health Journal* 2019;5(2):65-71.
- 31- Banimahdi R, Akbarfahimi N, Sahaf R, Rezasoltani P. Comparing the Attitudes of Occupational Therapy Students and Alumni Towards Old People. *Iranian Journal of Ageing* 2019;14(1):64-73. (persian)
- 32- Mohammadi MM, Esmaeilvand M. Attitudes Toward Caring of the Elderly From the Perspective of Nursing and Midwifery Students in Kermanshah Province in 2015. *Salmand: Iranian Journal of Ageing* 2017;11(4):476-483.(persian)
- 33- Harsini SB, Momtaz YA, Delbari A, Sahaf R. The Attitudes of Rural Community Health Workers Towards Older Adults in Kermanshah, Iran. *Rev Recent Clin Trials* 2017;12(2):139-142 PMID: 28137211.
- 34- Asadi H, Habibi SA, Davari M. The attitude of nurses working in emergency wards in educational hospitals of Ardabil University of Medical Sciences toward the elderly . *Journal of Gerontology* 2020;5(2):33-41.
- 35- Momtaz YA, Mousavi-Shirazi F, Mollaei P, Delbari A. Attitude of medical sciences students toward older adults in Iran, 2017. *The Open Psychology Journal* 2019;12(1):40-45.(persian)
- 36- Arani MM, Aazami S, Azami M, Borji M. Assessing attitudes toward elderly among nurses working in the city of Ilam. *Int J Nurs Sci* 2017;4(3):311-313 PMID: 31406758.
- 37- Seresht AH, Ziba FN, Kermani A, Hosseini F. Assesment of nursing students and clinial nurses' attitude toward elderly care. *Iran Journal of Nursing* 2006;19(45):57-67.
- 38- North MS, Fiske ST. Modern attitudes toward older adults in the aging world: A cross-cultural meta-analysis. *Psychol Bull* 2015;141(5):993-1021 PMID: 26191955.
- 39- Stanciu A. Stereotype accommodation concerning older people. *Int J Psychol* 2022;57(2):199-208 PMID: 34418093.
- 40- Burnes D, Sheppard C, Henderson Jr CR, Wassel M, Cope R, Barber C, etal. Interventions to reduce ageism against older adults: A systematic review and meta-analysis. *Am J Public Health* 2019;109(8):e1-e9 PMID: 31219720.